

اثربخشی بسته آموزش قالی بافی با رویکرد مشارکتی بر عزت نفس نوجوانان آهسته گام

زهرا حامدی*

لیلا کاشانی وحید** ✉

سمیرا وکیلی***

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، شناسایی اثربخشی بسته آموزش قالی بافی با رویکرد مشارکتی بر عزت نفس نوجوانان آهسته گام بود. روش این مطالعه، نیمه آزمایشی با پیش آزمون و پس آزمون و دو گروه آزمایش و کنترل بود. جامعه آماری شامل تمامی دانش آموزان آهسته گام مقطع اول و دوم متوسطه مدارس استثنائی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ که تعداد دانش آموزان ۱۱۸ نفر بود. تعداد ۲۴ نفر از آن‌ها به صورت هدفمند و با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس به عنوان نمونه انتخاب شدند و در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. ابزار سنجش مقیاس عزت نفس روزنبرگ (RSES) (۱۹۶۵) بود. گروه آزمایش در ۱۲ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای به مدت هفت هفته شرکت کردند؛ در حالی که گروه کنترل در کلاس‌های سنتی قالی بافی تحت آموزش قرار گرفتند. داده‌های به دست آمده با استفاده از آزمون آماری تحلیل کوواریانس به وسیله نرم افزار SPSS-25 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های پژوهش حاضر بیان کننده این بود که استفاده از بسته آموزش قالی بافی با رویکرد مشارکتی به طور معناداری بر عزت نفس با اندازه اثر ۰/۳۴۴ (p ≤ ۰/۰۵) در نوجوانان آهسته گام تأثیرگذار بود. در نتیجه، می‌توان عنوان کرد که آموزش قالی بافی با رویکرد مشارکتی، قابلیت تقویت متغیرهای مهم دیگری از جمله عزت نفس را در نوجوانان آهسته گام دارا است.

کلمات کلیدی:

آموزش قالی بافی، عزت نفس، نوجوانان آهسته گام

* کارشناس ارشد روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
** نویسنده مسئول: استادیار گروه روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: l.kashani@srbiau.ac.ir

*** استادیار گروه روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه

افراد آهسته گام^۱ دارای اختلالی عصبی تحولی^۲ هستند که با محدودیت‌هایی در عملکرد شناختی و رفتار انطباقی نمایان می‌گردد که قبل از ۱۸ سالگی رخ می‌دهد و به وسیله محدودیت معنی‌دار در کارکرد هوشی و رفتارهای سازشی، شامل مهارت‌های مفهومی، مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های عملی مشخص می‌شود (لی، کسکلا و مرواها^۳، ۲۰۱۹). یکی از مشکلات افراد آهسته‌گام، عزت‌نفس پایین است؛ عزت‌نفس نوعی ارزیابی از خود است که میزان باور فرد درباره قابلیت، اهمیت، موفقیت و ارزش خویش را منعکس می‌کند و اغلب به شکل نگرش مطلوب یا نامطلوب نسبت به خود تعریف می‌شود (سلاور، اوسان و ترول^۴، ۲۰۲۰). آسیب یا نقص بدنی می‌تواند در افراد موجب برداشت و تصویر منفی آن‌ها از خود گردد و بر کارایی و عملکرد آن‌ها اثر منفی داشته باشد. ناتوانی می‌تواند در درازمدت بر فرایند زندگی فرد تأثیری ناخوشایند داشته باشد و موجب پیدایش نگرش‌های منفی در فرد شود و این موضوع شکل‌گیری عزت‌نفس مثبت او را دچار اختلال سازد تا جایی که فرد در تعاملات اجتماعی حس ضعف و حقارت کند و نسبت به آن بی‌تمایل گردد (چاک^۵، ۲۰۱۶؛ وربرک، هلموند، اوتن و اوربیک^۶، ۲۰۱۹). افراد آهسته‌گام معمولاً از ضعف در عزت‌نفس و حس خودارزشمندی رنج می‌برند (کیم، روه، کیم و ارواین^۷، ۲۰۱۶)، که می‌تواند به دلیل شکست‌ها و ناکامی‌های متعدد در زندگی آنان شکل گرفته باشد. اما به منظور توانمندسازی افراد آهسته‌گام و استفاده از حداکثر توانمندی‌های بالقوه^۸ خود در یادگیری، می‌بایست احساس و نگرش مثبت نسبت به خود و انگیزه قوی برای تلاش و کوشش در این افراد پرورش یابد (زنگ، ژو و لین^۹، ۲۰۱۶، ایراتی^{۱۰}، ۲۰۲۰). داشتن حس خوب به خود و عزت‌نفس بالاتر سبب ایجاد نگرش بهتر نسبت به زندگی شده و این نگرش می‌تواند زمینه‌ساز خودتوانمندبینی بالاتر در مواجهه با مشکلات زندگی باشد (گاروت، دزمونتت و اوپیتز^{۱۱}، ۲۰۱۷). حس ارزشمندی، دوست داشتن خود و رسیدگی به نیازهای شخصی را می‌توان به‌عنوان عزت‌نفس در نظر گرفت که یکی از پشتوانه‌های محکم برای استوار ساختن فرد در برابر چالش‌های دنیای خارج است. بی‌شک نوجوانانی که دارای عزت‌نفس قابل‌توجهی هستند، نسبت

به همسالانشان در شرایطی مشابه، پیشرفت تحصیلی و کارایی بیشتری از خود نشان می‌دهند (وربرک و همکاران، ۲۰۱۹). برعکس، افرادی که عزت‌نفس پایینی دارند، افت و خیزهای معمول می‌تواند زندگی آنها را دگرگون کند. در حالیکه، چنانچه فرد ارزیابی مثبتی نسبت به خود داشته باشد، احساس ارزشمندی، نگرش مثبت و توانمندی در وی بوجود آمده و به دلیل افزایش عزت‌نفس، تغییرات مثبتی همچون پیشرفت تحصیلی، افزایش تلاش برای کسب موفقیت، داشتن اعتماد به نفس بالا، بلند همت بودن و تمایل به داشتن سلامت بهتر در او پدیدار می‌شود (دوکستلا و باین^{۱۲}، ۲۰۱۵). به منظور پرورش عزت‌نفس در نوجوانان دارای ناتوانی هوشی پژوهش‌های متعددی صورت گرفته است؛ از جمله بنا، ساجدی، میرزایی و سلطانی^{۱۳} (۲۰۱۷) به پرورش عزت‌نفس در نوجوانان دارای ناتوانی هوشی از طریق بازی درمانی شناختی- رفتاری پرداختند. حکیمی‌راد، کاشانی وحید و آساره (۱۳۹۸) به پرورش عزت‌نفس در نوجوانان دارای ناتوانی هوشی با آموزش حل مسئله اجتماعی پرداختند.

از سوی دیگر، با توجه به تغییرات و پیچیدگی‌های روزافزون جامعه و گسترش روابط اجتماعی، آماده‌سازی افراد به خصوص نسل جوان جهت رویارویی با موقعیت‌های دشوار در زندگی شخصی و شغلی، امری ضروری به نظر می‌رسد (محمودی، سرچشمه، کریمی، انصاری و جلیل آبکنار، ۱۳۹۵). یادگیری و انجام فعالیت‌های حرفه‌ای و شغلی برای افراد مختلف، مخصوصاً افراد با نیازهای خاص، واجب و ضروری به نظر می‌رسد (کایا^{۱۴}، ۲۰۱۹). این افراد نیز مانند دیگران، نیاز دارند در حرفه‌هایی به اشتغال بپردازند که حرمت و ارزش آنان را ارتقا بخشد، جذاب و چالش‌برانگیز بوده، با علایق و مهارت‌های آنان هماهنگ باشد، توسط اجتماع، ارزشمند تلقی شده، فرصت تعامل با دیگران را فراهم ساخته، پرورش مهارت‌های حرفه‌ای آنان را مورد تقویت و تشویق قرار داده و سطح مسئولیت‌پذیری و عزت‌نفس آنان را توسعه دهد (اوهندلی، فورد، ردلی، هلیبگ و ویمبرلی^{۱۵}، ۲۰۱۶؛ مامر^{۱۶}، ۲۰۲۰). با وجود نقص در کارکردهای شناختی و اجتماعی، این کودکان ظرفیت یادگیری، رشد و نمو را به میزان توان خود دارند و می‌توانند از این ظرفیت به‌طور

9. Zeng, Zhou & Lin

10. Eratay

11. Garrote, Dessemontet & Opitz

12. De Castella & Byrne

13. Bana, Sajedi, Mirzaie, & Rezasoltani

14. Kaya

15. O'Handley, Ford, Radley, Helbig & Wimberly

16. Muammer

1. intellectual disability

2. neuro-developmental

3 Lee, Cascella, & Marwaha

4. Salavera, Usán, & Teruel

5. Chalk

6. Verberg, Helmond, Otten & Overbeek

7. Kim, Roh, Kim, & Irwin

8. potential

هیجانی-رفتاری می‌انجامد. اولگل^۴ (۲۰۱۸) در پژوهشی نشان داد که آموزش حرفه‌هایی همچون کشاورزی به افراد با کم‌توانی هوشی، می‌تواند در رشد عزت‌نفس این افراد اثر بگذارد، چرا که افراد دارای کم‌توانی هوشی، با این مهارت می‌توانند به عضوی از جامعه تبدیل شده و از این راه درآمدزایی نیز داشته باشند و خودپنداره آن‌ها مثبت شود. ملیو و یاتاراس^۵ (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی فعالیت‌های مفید مخصوص افراد با کم‌توانی هوشی پرداختند. در این پژوهش نشان داده شد که افراد با کم‌توانی هوشی با یاد گرفتن حرفه‌هایی همچون آشپزی، خیاطی، کشاورزی، قالببافی، گل‌کاری، مجسمه‌سازی و ... به افرادی مفید در جامعه تبدیل شده که این موضوع با ارتقای حس اعتماد به نفس و ارزشمندی در این افراد همراه است. جکسون، مابی، موران، والتروارمردام و هیچکی^۶ (۲۰۱۶) نیز در پژوهشی نشان دادند که استفاده از مهارت‌های حسی-حرکتی و فعالیت‌های فیزیکی، نقش زیادی را در پیشرفت اعتماد به نفس و اجتماعی شدن افراد دارای کم‌توانی هوشی دارد. همتی علمدارلو (۱۳۹۶) نیز نشان داده است که حرفه‌آموزی باید به‌عنوان برنامه درسی افراد کم‌توان هوشی در مدارس آموزش داده شود. همچنین، خانی، ایمانی و صالحی (۱۳۹۴) به آموزش مشبک‌بری روی چوب به پسران کم‌توان ذهنی پرداختند و عزت‌نفس و شادکامی این نوجوانان ارتقا یافت. با توجه به تغییرات و پیچیدگی‌های روزافزون جامعه و گسترش روابط اجتماعی، آماده‌سازی افراد به‌خصوص نسل جوان جهت رویارویی با موقعیت‌های دشوار در زندگی شخصی و شغلی، امری ضروری به نظر می‌رسد و از این طریق است که این افراد می‌توانند نقشی پررنگ و اثربخش را در جامعه ایفا کنند (محمودی و همکاران، ۱۳۹۵). مهارت حرفه‌ای قالب‌بافی از جمله مهارت‌هایی است که در چند سال اخیر در مقاطع متوسطه حرفه‌ای مدارس استثنایی آموزش داده می‌شود. آنچه پژوهش حاضر را از پژوهش‌های قبلی متفاوت می‌سازد استفاده از آیت‌های ساده، کاربردی و در حد توان جسمی و ذهنی دانش‌آموزان آموزش‌پذیر در یک برنامه آموزشی با رویکرد مشارکتی است. با توجه به اینکه در خصوص تدوین برنامه‌ای کارآمد و مناسب، نوجوانان آهسته‌گام جهت آموزش مهارت حرفه‌ای قالب‌بافی، پژوهشی در افراد آهسته‌گام صورت نگرفته است، در این پژوهش، تلاش بر این است تا به بررسی اثر بسته آموزشی

مطلوب استفاده نموده تا به افرادی مفید و سودمند در جامعه تبدیل شوند. بهتر است تا آموزش‌های این افراد بصورت حرفه‌آموزی باشد؛ زیرا از طریق آموزش‌هایی که ماهیت کاربردی دارند، نوجوانان آهسته‌گام می‌توانند در جامعه مفیدتر بوده، حس موفقیت به جای سربار بودن را تجربه کنند (تاتارین^۱ و همکاران، ۲۰۱۷). در میان توانمندی‌های شغلی مناسب برای نوجوانان دارای ناتوانی هوشی قالب‌بافی می‌تواند منبع درآمد باشد. این افرادی که اوقات زیادی را در منزل سپری می‌کنند و دلایل موجهی برای عدم حضور در کارگاه‌های مربوطه دارند و یا بنا بر دلایلی امکان حضور در محیط‌های کارگاهی را ندارند. فرش دستبافت ایرانی یکی از بهترین انواع فرش در دنیا و رنگ‌آمیزی آن بهترین و زیباترین رنگ‌هاست، اما تقریباً در همه‌ی کتب مربوط به مهارت قالب‌بافی که توسط نویسندگان داخلی و خارجی در ارتباط با این موضوع نگاشته شده براساس توانمندی‌های هنرآموزان بدون ناتوانی و شرایط موجود بوده است. اما در صورت مناسب‌سازی شدن این منابع، هنرآموزان استثنایی نیز می‌توانند با توجه به شرایط ذهنی و جسمی این مهارت را به خوبی یاد گرفته و به اشتغال‌زایی خانگی برای آنان منجر گردد.

در مقابل روش‌های سنتی آموزش، یادگیری مشارکتی قرار دارد که می‌تواند در بهینه کردن یادگیری این نوجوانان مؤثر باشد. یادگیری مشارکتی، زمینه‌ای را فراهم می‌کند که از طریق آن امکان شکوفایی قابلیت‌های گروهی دانش‌آموزان و گسترش تجربه‌های همیاری و جمعی آن‌ها افزایش می‌یابد. اوپیتز، گروب، ویتچ، هسل-واید و نورنبرگ^۲ (۲۰۱۸) رویکرد یادگیری مشارکتی را در کلاس ریاضی درباره افراد کم‌توان‌تر به کار بردند. نتایج این پژوهش نشان داد که رویکرد آموزش مشارکتی کلاس فراگیر در مقایسه با فعالیت‌های معمول کلاس در بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر بود. یادگیری مشارکتی با تسهیل تعامل بیشتر دانش‌آموزان با یکدیگر و زمینه‌سازی یادگیری از طریق همسالان در ارتقای عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان کم‌توان مؤثر بود.

هرچند پژوهش در این زمینه انجام نشده است، ولی پژوهش‌هایی در حوزه استثنایی به بررسی اثربخشی دیگر شیوه آموزشی بر افراد آهسته‌گام پرداخته‌اند. از جمله اراتای^۳ (۲۰۲۰) در پژوهشی به این موضوع دست یافت که انجام فعالیت‌های شغلی و اوقات فراغت، به کسب هویت فردی، ارتقای تحمل، اعتماد به نفس و خودارزشمندی، توان کار گروهی، بهبود مهارت‌های اجتماعی و کاهش مشکلات

5. Melboe & Yttherhus
6. Jackson, Maybee, Moran, Wolter-Warmerdam & Hickey

1. Tataryn
2. Opitz, Grob, Wittich, Häsel-Weide, & Nührenböger
3. Eratay
4. Ulugol

مهارت قالی‌بافی عزت‌نفس نوجوانان آهسته‌گام پرداخته شود.

روش

روش پژوهش از نوع نیمه‌آزمایشی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون و دو گروه آزمایش و گواه بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان آهسته‌گام مقطع اول و دوم متوسطه مدارس استثنایی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بوده است، که تعداد ۱۱۸ نفر بودند و از میان آن‌ها ۲۴ نفر از این افراد به صورت هدفمند و با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. در این پژوهش نوجوانان پسر با ناتوانی هوشی با میانگین سنی گروه آزمایش ۱۷ سال و ۵ ماه و میانگین سنی گروه کنترل ۱۷ سال و ۸ ماه بود و در کلاس متوسطه دوم مشغول به تحصیل بودند، شرکت کردند. گروه آزمایش ۹ نفر دارای ناتوانی هوشی و ۳ نفر ناتوانی هوشی همراه با ناتوانی‌های جسمی بودند. در این طرح به دلیل مشکلات رایج مربوط به اجرای طرح که مستلزم همکاری مؤثر دسته‌ای از مدارس استثنایی بود که مهارت پیش‌حرفه‌ای و حرفه‌ای قالی‌بافی در آن‌ها آموزش داده می‌شود. همچنین، نیاز به وجود امکانات و شرایط لازم برای انجام این آموزش، از روش نمونه‌گیری در دسترس و به‌صورت هدفمند استفاده شد. با هماهنگی و همکاری مدیران و مربیان محترم آموزشگاه‌ها و اعلام رضایت اولیا مینی بر شرکت فرزند خود در این پژوهش، پرسشنامه عزت‌نفس روزنبرگ (۱۹۶۵) در مورد همه دانش‌آموزان متوسطه پیش‌حرفه‌ای و حرفه‌ای اجرا شده و ۲۴ نفر از دانش‌آموزانی که بر اساس فرم دستورالعمل ارزیابی (الزامات ورود به رشته مهارت قالی‌بافی)، امتیاز لازم را کسب می‌کردند، در پژوهش شرکت داده شدند. این تعداد به طور تصادفی به دو گروه (۱۲ نفر آزمایش و ۱۲ نفر کنترل) گمارش شدند.

ابزار سنجش

مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ^۱ (RSES) (۱۹۶۵):

در این پژوهش به منظور ارزیابی عزت‌نفس کودکان

جدول ۱. پرسشنامه نظرسنجی از متخصصان این حوزه

سؤالات	عالی	خیلی خوب	متوسط	ضعیف
آیا محتوای ارائه بسته آموزشی جهت دستیابی به هدف تعیین شده مناسب است؟				
آیا زمان و تعداد جلسات اختصاص داده شده برای ارائه پکیج مناسب است؟				
آیا روش تدریس برای دانش‌آموزان جذابیت لازم را دارد؟				
آیا بسته آموزشی حاضر می‌تواند در عملکرد مستقل دانش‌آموزان مؤثر باشد؟				

4. Jordan
5. Park & Park

1. Rosenberg Self-Esteem Scale
2. Morris Rosenberg
3. Monteiro, Coelho, Hanel, Medeiros, & Silva,

آهسته‌گام از مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ استفاده شد. این مقیاس به وسیله موریس روزنبرگ^۲ تهیه و معرفی شد که شامل ۱۰ آیتم بوده و برای اندازه‌گیری عزت‌نفس کلی تهیه شده است و برای همه سنین قابل اجرا است. پاسخ موافق به هریک از عبارتهای ۱ تا ۵، امتیاز +۱ دریافت می‌کند، پاسخ مخالف به هر یک از عبارتهای ۱ تا ۵، امتیاز -۱ دریافت می‌کند، پاسخ موافق به هر یک از عبارتهای ۶ تا ۱۰، امتیاز -۱ دریافت می‌کند و پاسخ مخالف به هر یک از عبارتهای ۶ تا ۱۰، امتیاز +۱ دریافت می‌کند. تفسیر آن نیز به این صورت می‌باشد: جمع جبری نمرات در نظر گرفته می‌شود. نمره بالاتر از صفر نشان‌دهنده عزت‌نفس بالا و نمره کمتر از صفر نشان‌دهنده عزت‌نفس پایین است. نمره +۱۰ نشان‌دهنده عزت‌نفس خیلی بالا و نمره -۱۰ نشان‌دهنده عزت‌نفس خیلی پایین است. بنابراین، هرچه نمره بالاتر باشد، به همان اندازه سطح عزت‌نفس بالاتر خواهد بود و بالعکس (بشیلده، یوسفی، حقیقی و نوروزی، ۱۳۹۱).

برخوری، رفاهی و فرح‌بخش (۱۳۸۸) در پژوهشی، روایی این پرسشنامه را تأیید و پایایی آن را با روش آلفای کرونباخ محاسبه کردند که ضریب محاسبه شده ۰/۷۱ به‌دست آمد و نشان از پایایی بالای پرسشنامه دارد. روزنبرگ بازپدیدآوری مقیاس را ۰/۹ و مقیاس‌پذیری آن را ۰/۷ گزارش کرده است. همبستگی آزمون مجدد در دامنه ۰/۸۸-۰/۸۲ و ضریب همسانی درونی یا آلفای کرونباخ در دامنه ۰/۸۸-۰/۷۷ قرار دارد. همچنین، روایی محتوای آن نیز مورد تأیید است. این پرسشنامه در پژوهش‌های مختلف جدیدی نیز مورد استفاده قرار گرفته است (از جمله مونتیرو، کوهلهو، هانل، مدیروس و سیلوا^۳، ۲۰۲۱؛ جوردن^۴، ۲۰۲۰). پارک و پارک^۵ (۲۰۱۹) نشان دادند که این آزمون نشانگر خوبی برای عزت‌نفس افراد دارای ناتوانی هوشی است.

برای ارزیابی یادگیری مهارت قالی‌بافی در هنرجویان از فرم‌های برگرفته از آیت‌های مهارت استاد قالی‌بافی استفاده شد.

آیا بسته آموزشی حاضر متناسب با توان ذهنی و جسمی دانش‌آموزان آهسته‌گام دارای کم‌توانی هوشی می‌باشد؟

آیا بسته آموزشی برای تمامی دانش‌آموزان واجد شرایط در پیش‌حرفه‌ای هم قابل استفاده می‌باشد؟

شیوه اجرای پژوهش

فرآیند اجرای پژوهش به این صورت بود که پس از انتخاب ۲۴ نفر از دانش‌آموزان آهسته‌گام آموزش‌پذیر مقطع متوسطه حرفه‌ای که براساس فرم ارزیابی مهارتی انتخاب شدند، افراد به صورت تصادفی به گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. گروه آزمایش به مدت ۱۲ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای طی ۷ هفته به میزان دو جلسه در هفته (جلسه دو ساعته) تحت آموزش قالبی‌بافی با رویکرد مشارکتی قرار گرفتند. آموزش یک هفته بعد از پیش‌آزمون شروع شد. لازم به ذکر است، هر دو گروه آزمایش و کنترل مطالب مقدماتی بخش تئوری و عملی قالبی‌بافی را در سال قبل گذرانده بودند، با این تفاوت که این برنامه مداخله‌ای بر روی گروه آزمایش اجرا شده و گروه کنترل همچنان بر اساس روش قبلی و سنتی آموزش می‌دیدند. برنامه آموزش قالبی‌بافی با استفاده از منابع متعدد (از جمله خداخواه امامچایی (۱۳۹۱) و الزامات سازمان استثنایی کشور که در مدارس استثنایی مورد استفاده قرار می‌گیرد) و تجربیات ۲۲ ساله پژوهشگر پژوهش حاضر، به شرح زیر طراحی و اجرا شد:

ارزیابی روایی برنامه تدوین شده، با استفاده از یک پرسشنامه محقق‌ساخته و با مصاحبه از متخصصین صورت گرفت. پژوهشگر که خود مربی باتجربه قالبی‌بافی به نوجوانان استثنایی بوده، جهت رفع نواقص و اصلاح آیتم‌های آموزشی و روش تدریس، بسته آموزشی حاضر را در اختیار ۹ نفر از همکاران و متخصصان این حوزه قرار داد. متخصصان پس از مطالعه برنامه بازخوردهای خود را با توجه به در نظر گرفتن تمام جوانب، در اختیار پژوهشگر قرار دادند. در این ارزیابی، ۱۰۰ درصد متخصصان با همسو بودن محتوای ارائه برنامه با اهداف تعیین شده برای تدریس در این مهارت، ۹۵ درصد متخصصان با روش ارائه تدریس، ۸۶ درصد با اثر بسته آموزشی در عملکرد مستقل دانش‌آموزان، ۱۰۰ درصد همکاران با تناسب محتوا با توان جسمی و ذهنی دانش‌آموزان، ۶۴ درصد همکاران با زمان در نظر گرفته شده برای روش تدریس (اکثرأ اعلام کردند که این روش باید از ابتدای سال و حتی در مقاطع پایین‌تر، در بودجه‌بندی برای تدریس در نظر گرفته شود) و ۸۵ درصد آنان نیز با استفاده از این روش در پایه‌های پایین‌تر موافق بودند.

جدول ۲. محتوی جلسات مداخله‌ای آموزش قالبی‌بافی

شماره جلسه	محتوای جلسه
۱	همراهی با هنرآموز کارگاه با هدف معارفه و آشنایی با دانش‌آموزان (گروه آزمایش) و ارائه توضیحاتی در خصوص برنامه مداخلاتی و لزوم اجرای آن و درخواست جهت همکاری در اجرای درست این برنامه، اجرای فعالیت‌های دسته‌جمعی جهت برقراری ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان و ایجاد اعتماد، گروه‌بندی برای فعالیت‌های آموزشی که پیش‌درآمدی جهت اجرای رویکرد یادگیری مشارکتی در طول اجرای برنامه بود، بازخورد و تقویت مثبت و ..
۲	ارزیابی از دانش‌آموزان در ابتدای جلسه با هدف شناخت برگه‌های شطرنجی، ابزارشناسی و نحوه‌ی استفاده و رعایت نکات ایمنی و رفع ایرادها، دقت در نحوه جاگذاری صحیح ابزار.
۳	مقایسه ساختمان‌دار قبلی و دارهای جدید، توضیح در خصوص نحوه استفاده و آموزش همکارانه، بحث در خصوص معایب و مزایای آن‌ها، آموزش چله‌کشی بر روی دستگاه جدید.
۴	چله‌کشی توسط دانش‌آموزان، رفع اشکال، دادن بازخورد مثبت برای انجام درست مراحل کارگروهی و دریافت زمان (تشویقی) برای بازی گروهی که باعث تشویق سایر گروه‌ها برای اتمام درست مراحل کار بود، تا بتوانند مزایایی این چینی دریافت کنند.
۵	تشخیص و جداکردن تارهای زیر و رو بر اساس آموزش داده شده و رنگ‌آمیزی آنها بر اساس دسته‌بندی ده تایی و پنج‌تایی برای کدخوانی عدد و شکل، برچسب دسته‌های تار چله براساس رنگ‌های نقشه، رنگ‌آمیزی زمینه کار. تارهای رو و زیر به ارتفاع ۵ الی ۱۰ سانتی متر، توسط دانش‌آموزان به دو رنگ متفاوت رنگ‌آمیزی می‌شود. بعد از تشخیص از دانش‌آموزان خواسته شد که به طور گروهی هر ۱۰ جفت تار چله از یک سمت دار را به رنگ‌های دلخواه در طول دار، رنگ‌آمیزی کنند ۱۰: جفت تار اول صورتی ملایم، و ۲ تار آزاد گذاشته شود که به میل دانش‌آموزان و تیم‌ها به رنگ تیره یا... رنگ‌آمیزی می‌شد و بعد دوباره ۱۰ جفت تار بعدی به رنگ سبز ملایم و ... دوتار آزاد برای تشخیص محدوده نقشه‌خوانی (کد خوانی بالاشکال) مورد استفاده قرار می‌گیرد. تارهای آزاد حین بافت بین گروه‌ها تقسیم می‌شود.
۶	آموزش بافت زنجیره براساس متد ساده شده و با کارگروهی که در صورت بروز اشتباه در نحوه بافت در زمان بسیار کوتاه و بدون استفاده از ابزار به راحتی شکافته می‌شود. طبق روال معمول برای شروع بافت باید از زنجیره قایقی یا گندمی استفاده می‌شود، که باوجود محکم بودن و استفاده همگانی، برای این دانش‌آموزان به دلیل لزوم دقت و خویشنداری در بافت و در صورت اشتباه، نیاز به زمان بیشتری برای شکافتن، خارج از توان بسیاری از دانش‌آموزان بوده و این مرحله فقط توسط تعداد بسیار معدودی از دانش‌آموزان که این مهارت را یاد

گرفته‌اند برای بقیه اعضای تیم انجام می‌گیرد. برای این منظور از زنجیره جدید خارج از روش قالی‌بافی با همان استحکام ولی بسیار ساده‌تر در بافت و در صورت اشتباه، صرف زمان کمتر برای شکافتن ارایه می‌شود.	
۷ ارزیابی از نحوه بافت زنجیره و رفع اشکال به صورت گروهی، ارائه جایزه و مشوق برای عملکرد مناسب در بافت زنجیره.	
۸ آشنایی با مراحل نقشه‌خوانی بعد از بافت زنجیره و گلیم فرش. آشنایی هنرآموزان با کاغذ شطرنجی، شمارش خانه‌های افقی، رنگ‌آمیزی براساس الگوی ساده و تکرار آن در طول برگه شطرنجی. ۲ خانه سبز، ۴ خانه قرمز و... انتخاب طرح توسط گروه‌ها، انتخاب رنگ دلخواه، آموزش عددنویسی برای طرح مورد نظر، آموزش شکل‌خوانی روی طرح.	
۹ ساده‌ترین روش برای این دانش‌آموزان کدخوانی عددی و حروفی یا شکلی است. به دلیل اشتباهاتی که در شمارش خانه‌ها و انتخاب رج‌ها برای بافت وجود دارد، بعد از کشیدن الگو از این روش استفاده شود. برای بهبود توانایی هنرآموزان در شناخت حروف، ترکیب، شناخت طیف رنگ‌ها در بافت، می‌توان از حروف‌خوانی (شکل‌خوانی حروف) بهره جست. در این روش نیازی به شمردن خانه‌ها نیست و احتمال خطا پایین می‌آید. در این روش رنگ‌های خانه‌ها با حروف نمایش داده می‌شود و کد هر خانه نیز روی نخ‌ها برچسب‌زده می‌شود. روش کاربردی دیگر که برای خانواده‌ها بصورت مختصر توضیح داده شد بافت فقط از روی کدهای داده شده می‌باشد. برای بافت با این روش به جای اینکه نقشه کار زیر دست دانش‌آموز هر گروه باشد، برگه کدخوانی مربوطه در دسترس فرد می‌باشد و هنرآموز هر رج را به ترتیب به روش کدخوانی برای دانش‌آموز دیگر می‌نویسد. در صورت ادامه کار، دانش‌آموزان به مرور آموخته و می‌توان بصورت مستقل انجام دهد.	
۱۰ ارزیابی گروه‌ها و رفع اشکال و ادامه کار نقشه‌خوانی و بافت.	
۱۱ با توجه به اینکه برای پایین‌کشی نیاز به شل کردن پیچ‌های دور قالی می‌باشد، و این کار باعث به هم خوردن نخ‌های چله می‌شود لذا در روش فوق با چرخاندن سر دار، هم عمل پایین‌کشی صورت می‌گیرد و هم نخ‌های چله به هم نخورده و بدون همراهی هنرآموز می‌توانند به ادامه کار بپردازند. در ابتدای کار شل شدن و به هم خوردن تارها، در اثر چرخاندن سر دارها، نامحسوس بوده و به راحتی می‌توان نظم مورد نظر را به کار داد.	
۱۲ ادامه کار بافت، رفع معایب و در پایان در تکمیل کار، برای بالا بردن انگیزه به هنرجویان، فیلم کوتاهی از نحوه کاربردی کردن کارها بعد از اتمام بافت نمایش داده شد.	

شرکت‌کنندگان در صورت عدم تمایل به همکاری در هر مرحله از پژوهش و اجرای جلسات آموزشی برای گروه کنترل بعد از پایان پژوهش مدنظر قرار داده شد.

یافته‌ها

در سطح آمار توصیفی از شاخص‌های میانگین و انحراف استاندارد استفاده شد و در سطح آمار استنباطی برای تحلیل داده‌ها، در ابتدا اختلاف نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون هر گروه محاسبه شده و اختلاف نمرات با استفاده از آزمون آماری تحلیل کوواریانس به وسیله نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در این پژوهش کدهای اخلاق حرفه‌ای روانشناسان و مشاوران (حسینیان، ۱۳۹۰)، مورد توجه قرار گرفته و اجرا شد. برای اجرای ملاحظات اخلاقی در پژوهش حاضر، مولفه‌های زیر در پژوهش رعایت شد: شرکت افراد در این پژوهش به صورت داوطلبانه بود. ارائه اطلاعات کافی در مورد چگونگی پژوهش به تمامی شرکت‌کنندگان. در ابتدای پژوهش ضمن اخذ رضایت‌نامه و ارائه توضیحات کافی به تمامی داوطلبین شرکت‌کننده در پژوهش (دانش‌آموزان آهسته‌گام و والدین آنان) در مورد اهمیت، شیوه، مدت و شرایط اجرای مداخله پژوهشی و ارزیابی‌ها، توضیح داده شد. احترام به اصل رازداری شرکت‌کنندگان، امکان انصراف

جدول ۳. شاخص‌های توصیفی مرتبط با متغیر «عزت‌نفس»

متغیر	آزمایش		کنترل	
	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	پیش‌آزمون	پس‌آزمون
عزت‌نفس	میانگین انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	میانگین انحراف معیار	میانگین انحراف معیار
	۹/۱۳ ۶۶/۳	۱۰/۱۹ ۳/۰۷	۱۱/۹۰ ۴/۳۴	۱۲/۲۰ ۴/۶۱

در

نفس ۱۱/۹۰ بوده است. همچنین میانگین عزت‌نفس در مرحله پس‌آزمون گروه کنترل ۱۲/۲۰ بوده است. اختلاف محسوسی ما بین نمره پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه کنترل قابل مشاهده نیست.

فرضیه پژوهش: آموزش قالی‌بافی بر ارتقای عزت‌نفس نوجوانان آهسته‌گام اثرگذار است.

جدول فوق شاخص‌های توصیفی مرتبط با عزت‌نفس در پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه آزمایش و کنترل نمایش داده شده است. با توجه به این جدول می‌توان نتیجه گرفت که در مرحله پیش‌آزمون، میانگین عزت‌نفس در پیش‌آزمون برابر ۹/۱۳ که در پس‌آزمون به ۱۰/۱۹ افزایش یافت. از این‌رو، اختلاف محسوسی مابین نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه آزمایش قابل مشاهده است. همچنین، با توجه به این جدول می‌توان نتیجه گرفت که در مرحله پیش‌آزمون گروه کنترل، میانگین عزت

جدول ۴. تحلیل کوواریانس یکطرفه مرتبط با متغیر «عزت نفس»

منع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
مقدار ثابت	۴۰/۰۵۴	۱	۴۰/۰۵۴	۹/۵۰۷	۰/۰۰۷	۰/۳۶۰
گروه	۱۲۸/۶۰۷	۱	۱۲۸/۶۰۷	۲۰/۷۳۴	۰/۰۰۰	۰/۳۴۴
خطا	۷۱/۱۳۶	۱۷	۴/۱۸۴	-	-	-
جمع کل	۵۴۱۳	۲۰	-	-	-	-

داده شد که با استفاده از روش‌های نوین حرفه‌آموزی می‌توان به پرورش عزت نفس نوجوانان شرکت‌کننده پرداخت. با نگاهی به نتایج بدست آمده، مشاهده می‌شود که تأثیر حاصل از استفاده از بسته آموزشی قالبی بافی در گروه‌های آزمایش بسیار واضح است و گروه آزمایش در این مدت به نسبت گروه کنترل که با روش سنتی تحت آموزش بوده‌اند، تغییرات معنادار محسوس‌تری را از خود به نمایش گذاشتند. با توجه به معنادار بودن نتایج می‌توان گفت، از دلایل افزایش میزان یادگیری مهارت قالبی بافی در نوجوانان آهسته‌گام، استفاده از بسته آموزشی فوق و بهره‌گیری از روش یادگیری مشارکتی بود؛ زیرا نوجوانان در فرایند یادگیری مهارت قالبی بافی با آگاهی به اینکه نتیجه مثبت گروه متوجه خود فرد نیز می‌شود، سعی در اصلاح نواقص بافت قالبی یکدیگر در گروه داشته و در مواردی حتی به آموزش برخی از آیت‌ها به هم‌گروهی‌های خود می‌پرداختند. زیرا می‌دانستند موفقیت گروه و کسب امتیاز در گروهی همکاری با یکدیگر و طی کردن درست روند بافت نسبت به سایر گروه‌ها می‌باشد. دلیل احتمالی دیگر افزایش میزان یادگیری را می‌توان به افزایش زمان اختصاص داده شده نسبت به مدت زمان کار بافت در کارگاه به طور معمول، بحث و گفتگوی گروهی، شادی و نشاط، همکاری و آزادی عمل بالا در انتخاب رنگ و نقشه و ... نسبت داد. دلیل دیگر، که می‌توان در نظر گرفت این است که با توجه به این که دانش‌آموزان شرکت‌کننده در برنامه مداخلاتی، مقدمات بافت را در سال قبل آموزش دیده و موفق به یادگیری برخی از آیت‌های مورد نظر نبودند، نگران پیچیده شدن مراحل بعدی کار در سال‌های آتی و عدم توانایی در انجام تکالیف محوله از سوی هنرآموز بودند. بنابراین، با ارائه راهکار جدید و ساده‌تر، انگیزه و اشتیاق بیشتری در مراحل انجام کار از خود نشان می‌دادند. از دلایل دیگر، می‌توان به انعطاف‌پذیر بودن کلاس متناسب با شرایط جسمی و روانی دانش‌آموزان، فعالیت‌های گروهی و انفرادی، مشاهده و مقایسه کار سایر گروه‌ها، دادن نظرات مثبت حتی در خصوص کار سایر گروه‌ها، ارائه راه‌حل به دوستان برای افزایش سرعت کار بافت، جابجایی بافته‌ها در داخل هر گروه و عدم خستگی هنرجویان را نام برد.

با توجه به میزان F و سطح معناداری در جدول فوق که کمتر از ۰/۰۵ است، فرض صفر رد می‌شود. یعنی اختلاف معنادار بین میانگین نمرات عامل عزت نفس دو گروه در پس‌آزمون وجود دارد. همچنین، با بررسی جدول آمار توصیفی و مقایسه مقدار میانگین نمرات مرتبط با عامل عزت نفس دو گروه مشاهده می‌شود که بسته آموزشی قالبی بافی، نمرات عزت نفس در نوجوانان آهسته‌گام را تا حدی افزایش می‌دهد. با تأکید بر میزان اندازه اثر می‌توان متوجه شد که اجرای بسته آموزشی قالبی بافی بر عزت نفس نوجوانان آهسته‌گام تأثیر مطلوبی دارد که این میزان برابر با ۰/۳۴۴ می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، بررسی اثر آموزش قالبی بافی با رویکرد مشارکتی بر عزت نفس نوجوانان آهسته‌گام بوده است. با تأکید بر یافته‌های پژوهش مشخص شد که آموزش قالبی بافی با رویکرد مشارکتی می‌تواند به میزان ۰/۳۴ عزت نفس نوجوانان آهسته‌گام اثرگذار باشد. با توجه به پیشینه‌های بررسی شده در خصوص اجرای برنامه‌های مداخلاتی جهت افزایش عزت نفس در افراد آهسته‌گام، یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های بسیاری از پژوهش‌ها با اثر مداخلات آموزشی دیگر و یا رویکردهای دیگر در جهت افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان آهسته‌گام همسو می‌باشد. از آن جمله می‌توان به یافته‌های پژوهش اراتای (۲۰۲۰) مبتنی بر حرفه‌آموزی به افراد کم‌توان هوشی، جکسون و همکاران (۲۰۱۶) مبتنی بر اثر آموزش مهارت‌های حسی-حرکتی و فعالیت‌های جسمی بر افراد کم‌توان هوشی، اولگل (۲۰۱۸) مبتنی بر اثرات حرفه‌آموزی بر عزت نفس افراد با کم‌توانی هوشی و ملبو و یاتاراس (۲۰۱۶) مبتنی بر آموزش مهارت‌های مخصوص اوقات فراغت به افراد کم‌توان هوشی و مطالعه خانی، ایمانی و صالحی (۱۳۹۴) مبتنی بر آموزش مشبک‌بری بر چوب و افزایش عزت نفس و شادکامی نوجوانان شرکت‌کننده، اشاره کرد که همگی به این موضوع اشاره داشتند که آموزش مهارت و حرفه به افراد کم‌توان هوشی سبب افزایش میزان عزت نفس در ایشان شده است. در این پژوهش نیز نشان

تثبیت و تداوم بهبود، به دست می‌دهد. همچنین، استفاده از پرسشنامه به جای مقیاس‌های عملکردی و مشاهده می‌تواند محدودیت دیگر پژوهش باشد که در صورت در دسترس بودن چنین ابزاری استفاده از آن پیشنهاد می‌گردد. در پایان پیشنهاد می‌شود پژوهشگران آتی، اثر بسته آموزشی فوق را بر دانش‌آموزان مقطع پیش‌حرفه‌ای نیز ارزیابی کرده و تأثیر رویکرد یادگیری مشارکتی را بر سطوح و حیطه‌های مختلف یادگیری مورد بررسی قرار دهند. همچنین، گنجاندن برنامه‌های آموزش شغلی با رویکردهای نوین تربیتی و تأکید بر محتوای آموزشی مواد درسی در برنامه‌های آموزشی نوجوانان آهسته‌گام و بررسی عملکرد در این افراد با توجه به نیاز به زندگی مستقل و فرایند خوداشتغالی مورد توجه قرار گیرد.

منابع

- بشیلده، ک.، یوسفی، ن.، حقیقی، ج.، و بهروزی، ن. (۱۳۹۱). بررسی ساختار عاملی مقیاس عزت‌نفس روزنبرگ با سه شکل واژه‌پردازی مثبت، منفی و نیمی از ماده‌ها مثبت و نیمی منفی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. *مطالعات روانشناسی تربیتی*. ۹ (۱۵)، ۴۱-۶۶.
- برخوری، ح.، رفاهی، ژ.، فرحبخش، ک. (۱۳۸۸). اثربخشی آموزش مهارت‌های مثبت‌اندیشی به شیوه گروهی بر انگیزه پیشرفت، عزت‌نفس و شادکامی دانش‌آموزان پسر پایه اول. ۲ (۵)، ۱۳۱-۱۴۴.
- حسینیان، س. (۱۳۹۰). *اخلاق در مشاوره و روانشناسی: مبانی و اصول*. تهران: انتشارات کمال تربیت.
- حکیمی‌راد، ا.، کاشانی وحید، ل.، آساره، م. (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش حل‌مسئله بین‌فردی بر مهارت‌های اجتماعی و عزت‌نفس نوجوانان آهسته‌گام. *نشریه توانمندسازی کودکان استثنایی*، ۱۰ (۴)، ۷۵-۸۷.
- خانی، ا.، ایمانی، ر.، صالحی، ک. (۱۳۹۴). تأثیر آموزش مهارت‌محور بر عزت‌نفس و شادکامی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی، *نشریه مهارت‌آموزی*، ۴ (۱۳)، ۸۷-۱۰۲.
- خداخواه امامچایی، ا. (۱۳۹۱). آموزش قالیبافی، تهران: انتشارات کتابخانه فرهنگ.
- <https://ketabkhaneh-farhang.ir/product-150>
- محمودی، ف.، بهروز سرچشمه، س.، کریمی، م.، شهیدی انصاری، م.، و جلیل آبکنار، س. (۱۳۹۵). تأثیر آموزش مهارت زندگی بر کفایت اجتماعی دانش‌آموزان آهسته‌گام. *فصلنامه توانمندسازی کودکان استثنایی*، ۷ (۳)، ۶۰-۶۷.
- همتی علمدارلو، ق. (۱۳۹۶). رویکردهای برنامه درسی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی: مزایا و معایب. *تعلیم تربیت استثنایی*، ۱۰ (۱)، ۶۴-۸۲.
- Bana, S., Sajedi, F., Mirzaie, H., & Rezasoltani, P. (2017). The efficacy of cognitive behavioral play therapy on self esteem of

در تبیین یافته‌های حاصل از اثربخشی آموزش قالی‌بافی با رویکرد مشارکتی بر عزت‌نفس افراد آهسته‌گام می‌توان عنوان نمود که ایجاد روابط گرم و صمیمی با افراد دیگر، منبع اعتماد، ایمنی و آسایش در هر انسانی می‌تواند در رشد عزت‌نفس و کاهش احساس کم‌رویی و بی‌ارزشی او مؤثر واقع شود. از آنجا که احساس بی‌ارزشی عمیق یا فقدان عزت‌نفس ریشه بسیاری از نابهنجاری‌های روانی است که در افراد آهسته‌گام، معلولیت ذهنی می‌تواند در درازمدت بر فرایند زندگی فرد تأثیری ناخوشایند بگذارد و موجب پیدایش نگرش‌های منفی در فرد معلول و اطرافیان وی شود و این موضوع شکل‌گیری عزت‌نفس مثبت او را دچار اختلال می‌کند تا جایی که این افراد در برقراری ارتباط و تعاملات اجتماعی با دیگران ممکن است احساس ضعف و حقارت کنند.

رفتارهای سازش‌نا یافته کودکان و نوجوانان آهسته‌گام منجر به مشکلات روان‌شناختی در همه ابعاد زندگی آنان شده و تأثیر نامطلوبی بر تعامل آنان با سایر افراد می‌گذارد. بر این اساس به آموزش برنامه‌هایی تأکید شده است که عزت‌نفس نوجوانان آهسته‌گام را به نحو مطلوبی بهبود بخشد؛ زیرا عزت‌نفس خصیصه‌ای است که به نظر می‌رسد در رفاه روان‌شناختی نقش اساسی بر عهده دارد و اثرات نامطلوب محیطی را که از لحاظ اجتماعی، اقتصادی و آموزشی حمایت‌کننده نیستند، خنثی می‌کند. با توجه به نتایج بدست آمده، بهره‌گیری از بسته آموزشی قالی‌بافی در آموزش نوجوانان آهسته‌گام، به طور معناداری بر افزایش عزت‌نفس آنان تأثیرگذار بوده است. در آموزش این بسته از رویکرد یادگیری مشارکتی استفاده شد که عامل مهمی بود که در طول مدت آموزش و یادگیری، نوجوانان با هم به بحث‌وگفتگو می‌پرداختند. به نقاط ضعف و قوت خود و دیگران واقف شده و سعی می‌کردند در محیطی کاملاً دوستانه و صمیمی در رفع نواقص بکوشند. موفقیت در کارها، تسهیل تکالیف، ارتباط مؤثر با سایرین، تقویت و تشویق از سوی هنرآموز و هم‌گروهی‌ها و وقوف به اینکه هر فردی ممکن است دارای نقص در انجام تکالیف محوله باشد که در نهایت با کمک گرفتن از هنرآموز و هم‌گروهی‌ها، می‌تواند بر آن غلبه کند؛ همه این‌ها از عواملی بود که سبب بالا رفتن عزت‌نفس دانش‌آموزان شد.

از جمله محدودیت‌های پژوهش می‌توان به این موارد اشاره نمود: در این پژوهش به دلیل محدودیت زمان کافی از آزمون پیگیری استفاده نشد، در حالیکه اصولاً برای ارزیابی اثر طولانی‌مدت مداخلات، وجود آزمون‌های پیگیری ضروری به نظر می‌رسد؛ زیرا دوره‌های پیگیری، شاخص دقیقی از

- Journal of Disability Research*, 19(3), 245-255.
- Monteiro, R. P., Coelho, G. L. D. H., Hanel, P. H., Medeiros, E. D., & Silva, P. D. G. (2021). The Efficient Assessment of Self-Esteem: Proposing the Brief Rosenberg Self-Esteem Scale. *Applied Research in Quality of Life*, 1-17.
- Muammer, R. (2020). Psychosocial Aspect of Individuals with Intellectual Disabilities. *Supported Employment Model for People with Intellectual Disabilities: Place, Train, Maintain*. Istanbul: Hipocrat.
- O'Handley, R., Ford, W., Radley, K., Helbig, K., & Wimberly, J. (2016). Social skills training for adolescents with intellectual disabilities: A school-based evaluation. *Behavior Modification*, 40(4), 541-567.
- Opitz, E. M., Grob, U., Wittich, C., Häsel-Weide, U., & Nührenböcker, M. (2018). Fostering the Computation Competence of Low Achievers through Cooperative Learning in Inclusive Classrooms: A Longitudinal Study. *Learning Disabilities*, 16(1), 19-35.
- Park, J. Y., & Park, E. Y. (2019). The Rasch Analysis of Rosenberg Self-Esteem Scale in Individuals with Intellectual Disabilities. *Frontiers in Psychology*, 10, 1992.
- Rosenberg, M. (1965). Rosenberg self-esteem scale (RSE). *Acceptance and commitment therapy. Measures package*, 61(52), 18.
- Salavera, C., Usán, P., & Teruel, P. (2020). The Mediating Role of Positive and Negative Affects in the Relationship Between Self-Esteem and Happiness. *Psychology Research and Behavior Management*, 13, 355- 361.
- Tataryn, M., Polack, S., Chokotho, L., Mulwafu, M., Kavange, P., Banks, L.M., Noe, C., Lavv, C., & Kuper, H. (2017). Childhood disability in Malawi: a population based assessment using the key informant method. *BMC Pediatr*, 17(198), 202-220.
- Ulugol, F. & Emine, E. (2020). The effectiveness of video modelling in teaching farming skills to individuals with intellectually disability. *Ozel Egitim Dergisi; Ankara*, 21(2), 267-272
- Verberg, F., Helmond, P., Otten, R., Overbeek, G. (2019). Mindset and perseverance of adolescents with intellectual disabilities: Associations with empowerment, mental health problems, and self-esteem. *Research in Developmental Disabilities*, 19(1), 26-34.
- Zeng, Y., Zhou, Y., Lin, J. (2016). Perceived burden and quality of life in Chinese caregivers of people with serious mental illness: A Comparison Cross-Sectional Survey. *Perspectives in Psychiatric Care*, 53(3), 183-189
- children with intellectual disability. *Iranian Rehabilitation Journal*, 15(3), 235-242.
- Chalk, H. M. (2016). Disability self-categorization in emerging adults: Relationship with self-esteem, perceived esteem, mindfulness, and markers of adulthood. *Emerging Adulthood*, 4(3), 200-206.
- De Castella, K., & Byrne, D. (2015). My intelligence may be more malleable than yours: The revised implicit theories of intelligence (self-theory) scale is a better predictor of achievement, motivation, and student disengagement. *European Journal of Psychology of Education*, 30(2), 245-267. <https://doi.org/10.1007/s10212-015-0244-y>.
- Eratay, E. (2020). Effectiveness of the direct instruction method in teaching leisure skills to young individuals with intellectual disabilities: Abstract, Introduction, Method, Results, Discussion, Conclusion, References. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 12(5), 439-451.
- Garrote, A., Dessemontet, R., & Opitz, E. (2017). Facilitating the social participation of pupils with special educational needs in mainstream schools: A review of school-based interventions. *Educational Research Review*, 20(2), 12-23.
- Jackson, A., Maybee, J., Moran, M. K., Wolter-Warmerdam, K., & Hickey, F. (2016). Clinical Characteristics of dysphagia in Children with Down syndrome. *Dysphagia*, 31(5), 1-9.
- Jordan, C. H. (2020). Rosenberg Self-esteem Scale. *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*, 4518-4520.
- Kaya, A. (2019). *Leisure time activities. Adults with intellectual disability*. Cavakaytar, A., Kaya, A., (Eds.). Ankara: Egiten Kitap. 154-174.
- Kim, J., Roh, E. Y., Kim, G., & Irwin, L. (2016). Understanding the relationships between leisure satisfaction, self-esteem, family satisfaction, and life satisfaction among Korean individuals with intellectual disability. *Therapeutic Recreation Journal*, 50(4), 265-276.
- Lee, K., Cascella, M., & Marwaha, R. (2019). *Intellectual disability*. StatPearls. Publishing, Treasure Island (FL).
- Melboe, L., & Yttherhus, B. (2016). Disability Leisure: in what kind of activities, and when and how do youth with intellectual disabilities participate? *Scandinavian*

Effectiveness of a carpet weaving training program with a cooperative learning approach on self-esteem of slow-paced adolescents

Zahra Hamedî*
Leila Kashani Vahid**
Samira Vakili***

Abstract

The purpose of the present study was to study the effectiveness of a carpet weaving training program with a cooperative approach on self-esteem of slow-paced adolescents. The method of this study was semi-experimental with pretest-posttest design and a control group. The participants in the research were slow-paced students of the first and second grades in a special education school in Tehran in 2017 & 2018, who were 118 students. Twenty-four students from among them were randomly selected and assigned into the experimental and control groups (each group 12 students). 12 students of experimental group participated in this program, and the control group participated in the traditional carpet weaving training program. Rosenberg Self-Esteem Scale (RSES) (1965) was used to evaluate self-esteem, which were completed by the participants before and after the intervention. The obtained data were analyzed using Multiple Analysis of Covariance (MANCOVA), using statistical software SPSS-25. The results showed significant differences ($p < 0/5$) between the experimental and the control group in self-esteem, and it showed that all of these variables increased significantly after carpet waving training with the cooperative approach. At the end, it can be concluded that using carpet-weaving training with cooperative approach can be used for improving self-esteem in slow-paced adolescents.

Keywords: Carpet weaving training, self-esteem, slow-paced adolescents.

* M.A. of Psychology and Education of Exceptional Children, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

** **Corresponding Author:** Assistant Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran. **Email:** l.kashani@srbiau.ac.ir

*** Assistant Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.